

Leven tussen angst en hoop

Cognitieve gedragstherapie bij kinderen en adolescenten

Afscheidscollege Universiteit van Amsterdam
26 -1-2024

prof. dr. Lisbeth (EMWJ) Utens

Doel leerstoel:

- verbetering effectiviteit van cognitieve gedragstherapie (CGT)
- tegen angst, dwang en tics bij kinderen en jongeren
- patiëntgebonden onderzoek
- vernieuwing & implementatie CGT technieken

www.levvel.nl/expertisecentrum-DAT: **D**wang, **A**ngst, **T**ics

Misofonie

Emotionele stoornissen:

- eetstoornissen
- persoonlijkheidsstoornissen bij jongeren
- aanhoudende lichamelijke klachten (ALK)
- persoonlijkheidspsychodiagnostiek

- lichamelijk zieke kinderen

Gedachten

Beïnvloeden

Regelen

Gevoelens

Gedrag

Hoe wij **DENKEN** is van invloed
op hoe we ons **VOELEN** en
GEDRAGEN

Opbrengst leerstoel:

- samenvatting resultaten
- nieuw:
  - VRE selectief mutisme
  - SPACE & ouderparticipatie bij CGT
- onderzoek: persoonlijkheidsstoornissen, eetstoornissen, lichamelijke aandoeningen
- ambitie gerealiseerd?
- impact van covid

Angst

- Cognitieve gedragstherapie meest effectief voor kinderen met angststoornis (Bennett et al., 2016; Gibby et al., 2017)
- 60% knapt op (Warwick et al., 2017)
- Succes CGT → kinderen behandeld in 1^e, 2^e lijn
- Level: complexe problematiek, hoogspecialistische zorg

Selectief mutisme

Selectief mutisme: zeer invaliderend, schooluitval, sociaal isolement, chronisch beloop

Doelen:

gevalideerde lijst voor screening en diagnostiek
evidence-based behandelprotocol op school

Selectief mutisme: opbrengst

- gevalideerde lijst, voor 3-18 jaar, afkapscore
- evidence-based behandelprotocol op school

Pandemie → scholen dicht → videobellen → resultaten vertekend

(Rodrigues Pereira et al., 2020, 2021)

www.levvel.nl/thema/bang-om-te-praten

Virtual Reality Exposure bij selectief mutisme

Pilot: VRE behulpzaam, toegevoegde waarde

VR-TOOL voor de behandeling van kinderen die te bang zijn om te praten

Doneer voor de ontwikkeling van deze VR-tool

Meer info op: level.nl/VR-tool

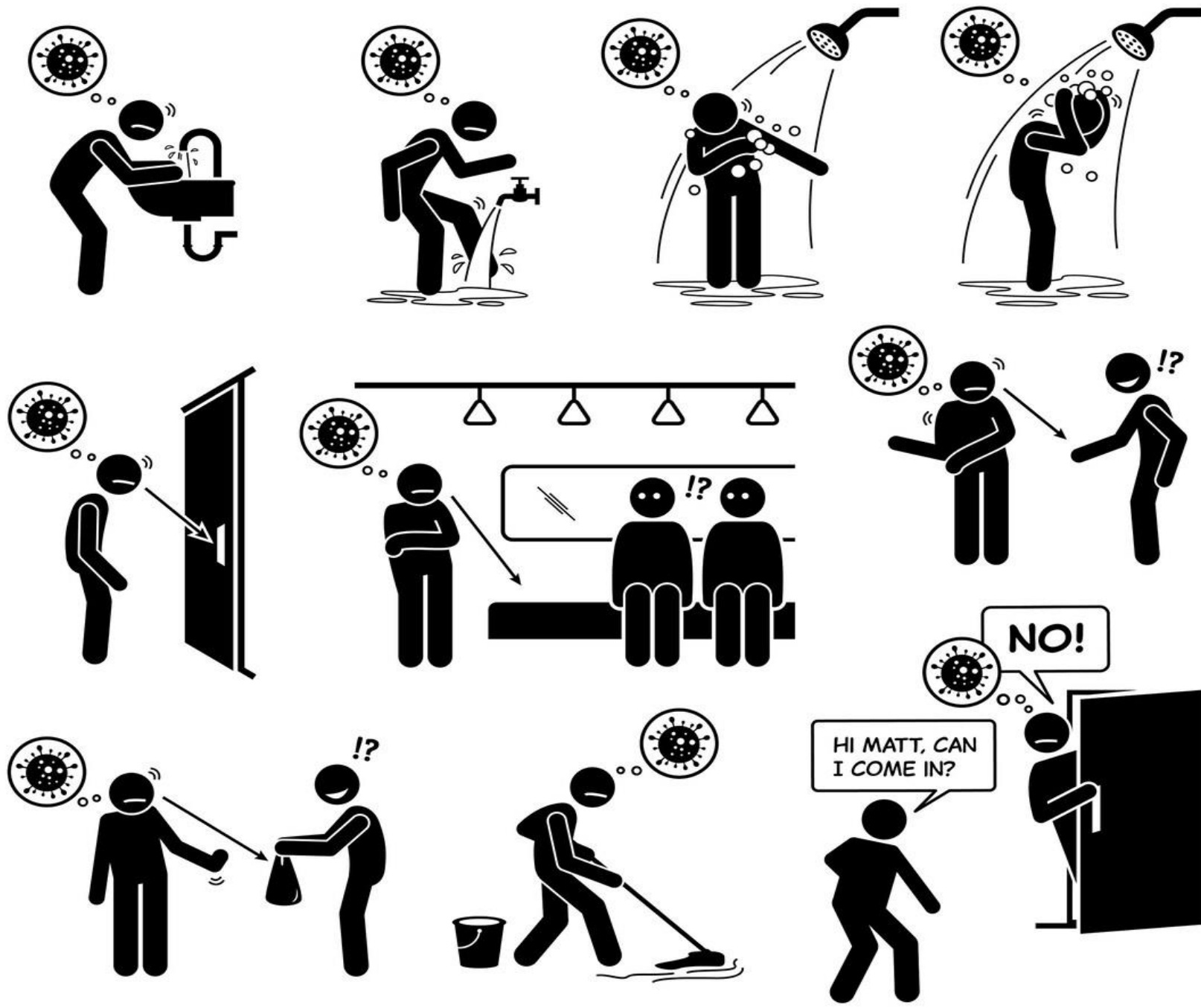
Weisz et al. Annu. Rev. Clin. Psychol. 2023. 19:79–105

Single-subject experimental designs (SSEDs) include multiple baseline, alternating treatment (e.g., ABAB), and other single-case designs—approaches often used for relatively rare conditions, for other situations where the large samples needed for RCTs are not available, and in circumstances where random assignment of groups is not feasible.

Dwang: CGT!

Dwang: CGT!

National Institute Health
Care Excellence, 2005

Datum: _____

Van _____

Korte Intensieve Dwangweek

CGT: Exposure/Responspreventie

6 - 8 cliënten met dwangstoornis (9-20 jr)

5 dagen van 10:00-15:30

3 à 4 therapeuten, onervaren: coaching-on-the-job

Groep: steunend, stimulerend, normaliserend

Toegevoegde module: stagnerende behandeling,
steviger doorpakken, bij terugval na einde therapie

	Aantal cliënten	Behandel-Succes, in 1 week
Amsterdam	59	44%
Zurich	19	58%

Journal of Obsessive-Compulsive and Related Disorders

Volume 29, April 2021, 100645

Brief intensive cognitive behavioral therapy for children and adolescents with OCD: Two international pilot studies

Lidewij H. Wolters^{a 1}, Juliane Ball^{b 1}, Veronika Brezinka^b, Marjolein Bus^{a c}, Chaim Huyser^{a c}, Elisabeth Utens^{a c d}

SPACE

Supportive Parenting for Anxious Childhood Emotions

Effectiviteit & implementatie van SPACE
voor kinderen met een complexe dwangstoornis

www.spacetreatment.net

Dwang → Gezinsaanpassing: ↓ behandel succes (Etkin et al., 2022).

SPACE:

Alleen *via* de ouders (*parent-stand-alone*), zonder kind

- die kinderen: - te bang zijn, teveel dwang om naar poli te komen
- behandeling weigeren
- bij vastgelopen, moeizame, lange behandeltrajecten

Basis: Geweldloos Verzet + CGT The logo for SPACE NL, featuring the word 'space' in a lowercase, rounded font inside a black oval shape, with 'NL' in orange below it.

Author manuscript

J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. Author manuscript; available in PMC 2020 September 07.

Parent-Based Treatment as Efficacious as Cognitive Behavioral Therapy for Childhood Anxiety: A Randomized Noninferiority Study of Supportive Parenting for Anxious Childhood Emotions

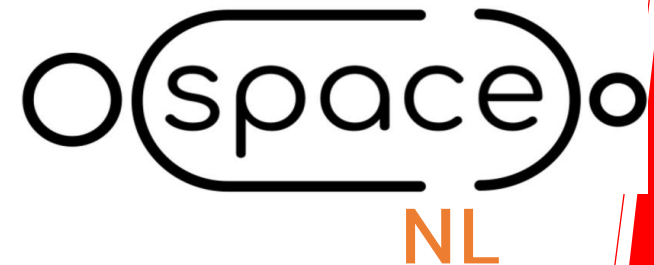
Eli R. Lebowitz, PhD, Carla Marin, PhD, Ms. Alyssa Martino, MA, Yaara Shimshoni, PhD, Wendy K. Silverman, PhD

Dwang: Dekel et al., 2021.

Doel:

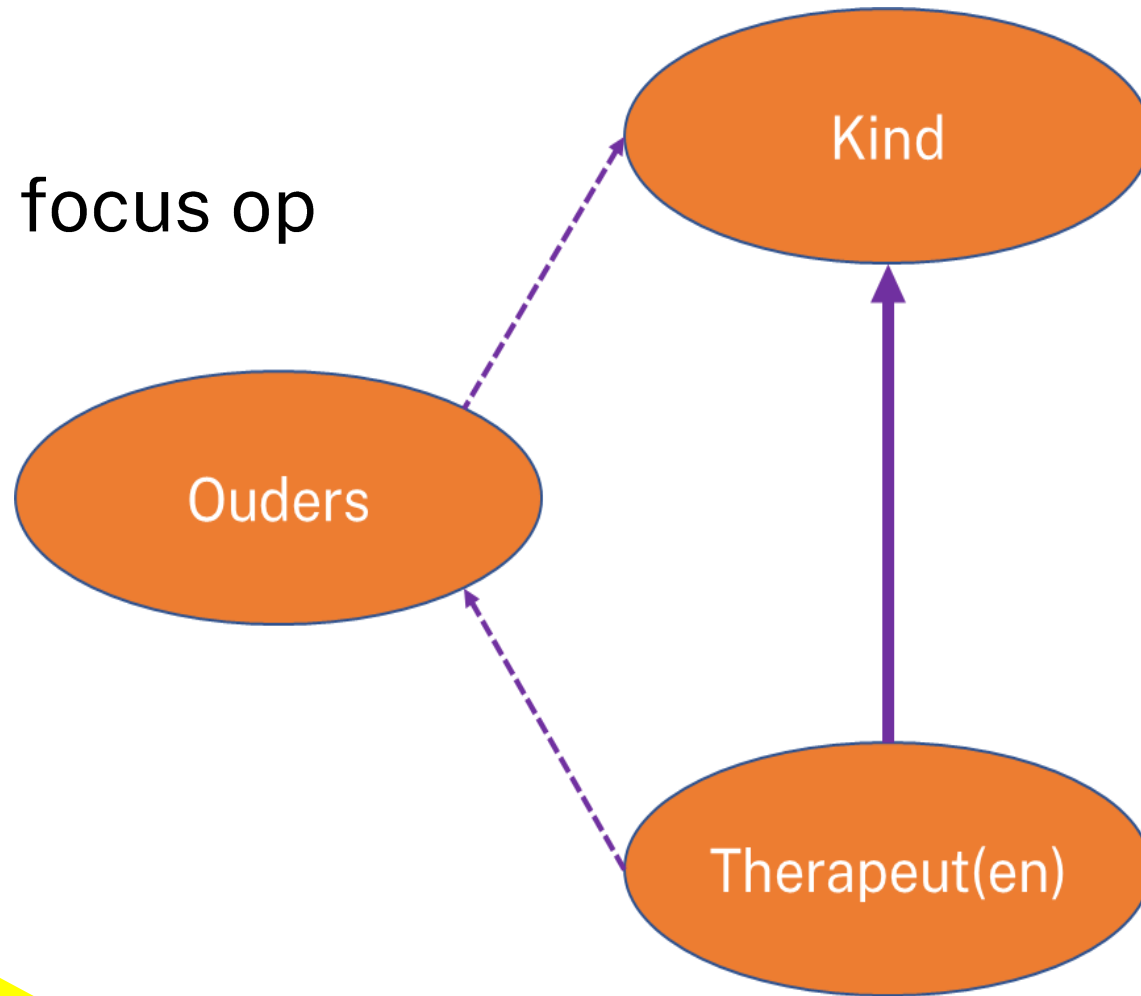
- effectiviteit van SPACE voor behandeling kinderen met dwang onderzoeken
- validering screeninginstrumenten gezinsaanpassing voor kinderen met dwang en angst.

Level landelijk kenniscentrum

Historisch beloop: ouderparticipatie binnen CGT

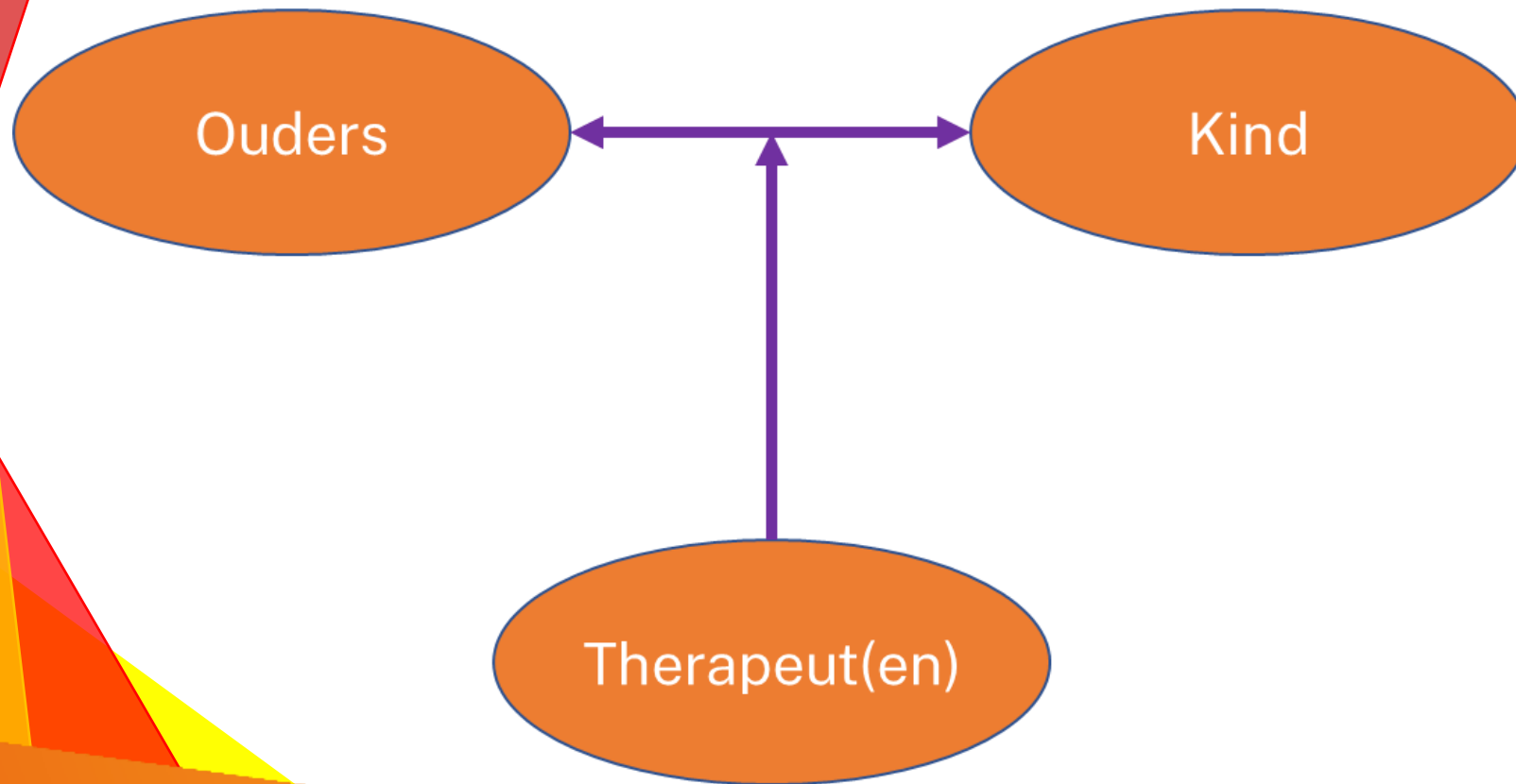
Eerst: focus op kind

- Meta-analyses ouders betrekken?
  - Thulin 2014 😞
  - Manassis et al. 2014 😊
  - Gibby et al. 2017 😊
  - Sun et al. 2019 😊
  - James et al. 2022 😞
  - *Kreuze et al. 2019* 😊

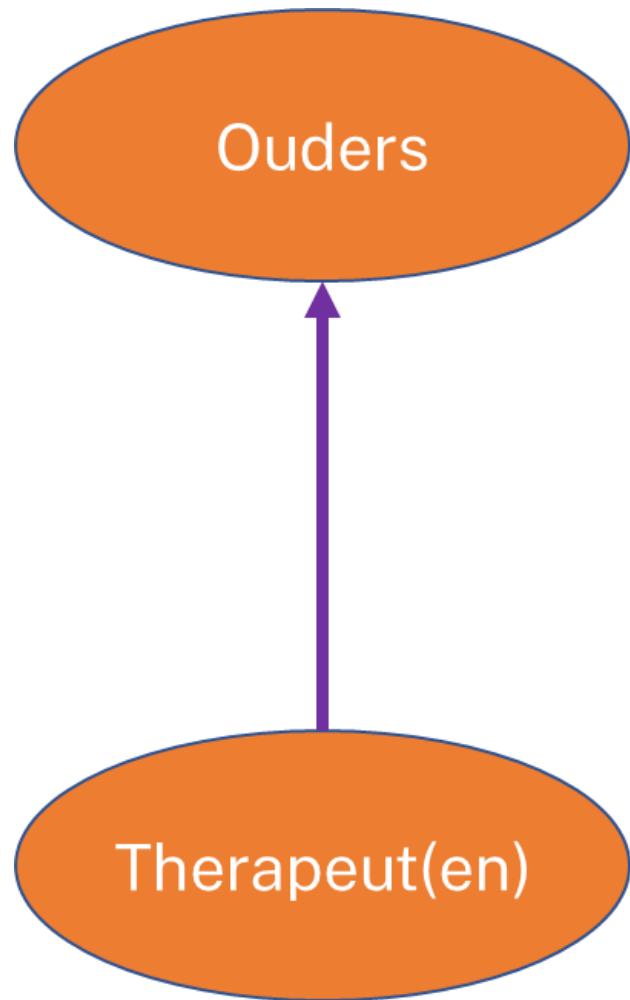

Focus op *interactie* kind – ouder: gehechtheidrelatie

- Attachment-based family therapy (ABFT) →
- Ouder-kind communicatie + CGT

- Angst (Herres et al. 2023)
- Depressie, suicidaliteit (Bosmans, 2020)

Focus: alleen ouders

- Parent stand-alone
- Meta-analyses:
  - Significant positief effect
  - Geen verschil tov andere behandeling, CGT
- SPACE

Ticstoornissen & syndroom van Gilles de la Tourette

Psychoeducatie & Gedragstherapie

(Verdellen et al., 2019
Andren et al., 2020).

Tackle your Tics

Yulius

accare

TicXperts
Gedragstherapie voor tics en Tourette

 Amsterdam UMC
Universitair Medische Centra

Programma

4-daags programma

groep: lotgenoten, ouders

ERP

ervaringsdeskundigen

ontspanning, app

Tackle your Tics

Feasibility of a brief, intensive group-based exposure therapy programme for children with tic disorders

Team

A.P. Heijerman (1,2), C.W.J. Verdellen (3,4), J.M.T.M. van de Griendt (4), M. Bus (5), L. Beljaars (2), D. Cath (6,7,8), P.J. Hoekstra (8,9), C. Huyser (5), E.M.W.J. Utens (5,10,11)
1 Dutch Knowledge Centre for Child and Adolescent Psychiatry, 2 Dutch Tourette Association, 3 Puyi Nijmegen / Personeel Group, 4 TicSpeerts, 5 De Bascule Academic Centre for Child and Adolescent Psychiatry Amsterdam, expert centre for tic, OCD and anxiety, 6 GGD Drenthe, 7 University Medical Centre Groningen, 8 University of Groningen, 9 University Medical Centre Groningen, Department of Child and Adolescent Psychiatry, 10 University of Amsterdam, 11 Erasmus Medical Centre Sophia

Challenges

Evidence-based treatment available

First-line intervention

Demonstrated effectivity

Behavioural therapy:

but...

Lack of local specialized therapists

Weekly visits for 12 weeks, long distance traveling, impact on family life

Room for improvement

Tactics

Intensive tic training:
4-day programme with peers and parents

Group support

to motivate, build self-esteem, support and assist each other during therapy

Coping strategies

to learn how to cope with tics and other symptoms in a positive way

Training app
BT-Coach

to support the ERP-exercises, when there is no therapist around

Psycho-education

to learn about tics, sensations, triggers, practice and relapse prevention

Intensive ERP

exposure and response prevention (ERP) to reduce tics in a brief period of 4 days and 12 therapy hours in holidays or short breaks from school

Relaxation

to reduce stress and muscular tension in short term

Goals

Overcome treatment barriers and make behavioural therapy more accessible

Parent meetings

to teach parents how to support their child during treatment and home exercises

Enhance tic reduction, quality of life and treatment satisfaction

Two pilot therapy weeks (N=14) are planned in 2018. Feasibility results are expected in the beginning of 2019.

Tackle your Tics is funded by Tourettes Action

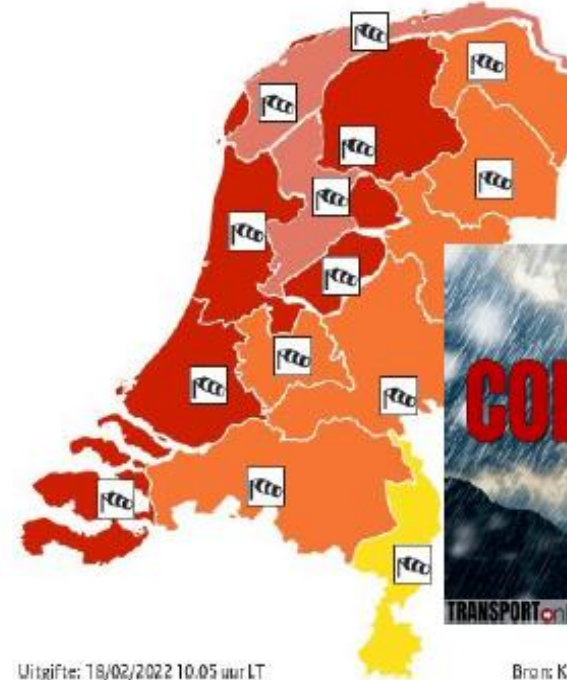
Contact:
annet@tourette.nl
@AnnetHeijerman

References:
Blount, T. M., Bag, J. J., & Peterson, A. L. (2017). Intensive Multisystem Comprehensive Behavioral Intervention for Tic: A Clinical Replication Series. *Cognitive and Behavioral Practice*, published online 2017.
Taylor, C., Greenhalgh, T., Frank, B., Murphy, T., Heyman, S., & Holliman, K. (2012). Delivery of behavioural interventions for tic in an intensive outpatient format followed by remote delivery: A UK paediatric care series. *Psychological Medicine*. Team Great Ormond Street Hospital UK.
Yankelink, G., Schmitz, L., van de Klink, S., & Roelofs, J. (2015). Behavioural treatment manual for children with tics, available for parents. Amsterdam: Nijmegen Brain.
Woods, D.W., Combs, C.A., Walker, M.A. (2012). Barriers to dissemination: Exploring the enablers of behavior therapy for tic. *Clinical Psychology: Science and Practice* 19, 279-282.

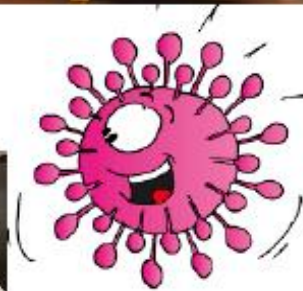

Extra uitdagingen!

Uitgifte: 18/02/2022 10:05 uur LT

Bron: KNMI

TACKLE YOUR TIC

OPTIMISING BEHAVIOUR
THERAPY FOR CHILDREN
AND ADOLESCENTS
WITH TICS

Annet Heijerman-Holtgraaf

Na 3 & 6 maanden:

ticernst

kwaliteit van leven,
last die kinderen hebben van tics
emotionele/gedragsproblemen

Werkzame elementen (ouderrapportage):
herkennen van tic seintjes
exposure oefeningen
contact met groepsgenoten
spelmomenten

Kinderen: meer controle over tics

“Misofonie= acute aversie, woede, walging geluid

Doel misofonie onderzoek:

- validering misofonie screenings- en ernst lijst, *8-20 jaar*
- effectiviteitonderzoek CGT + PMT protocol misofonie voor *kinderen*

- op maat door therapeuten

Misofonie protocol

8 wekelijkse sessies groepstherapie (kind vs. tienergroepen)

1.5 uur CGT en 1.5. uur psychomotore therapie

3 oudersessies.

Steeds: 1 therapeut

Amsterdam UMC
Universitair Medische Centra

en 1 therapeut

LEVVEL

Specialisten voor jeugd en gezin

Contents lists available at [ScienceDirect](https://www.sciencedirect.com)

Contemporary Clinical Trials Communications

journal homepage: www.elsevier.com/locate/conctc

Effectiveness of an innovative treatment protocol for misophonia in children and adolescents: Design of a randomized controlled trial

Lotte R. Rappoldt^{a,b}, Marthe M. van der Pol^a, Carola de Wit^b, Simone Slaghekke^a,
Caroline Houben^b, Tom Sondaar^c, Kees J. Kan^d, Francisca J.A. (Bonny) van Steensel^d,
Damiaan Denys^a, Nienke C.C. Vulink^{a,1}, Elisabeth M.W.J. Utens^{a,b,d,1,*}

RESULTATEN: wordt aan gewerkt!

persoonlijkheidsstoornissen bij jongeren

Treatment outcomes of dialectical behaviour therapy for adolescents presenting with characteristics of borderline personality disorder: A naturalistic study

Rebecca van der Hout^{1,2} , Fleur Barnasconi¹, Janet Noorloos¹, Rosanne de Bruin^{1,3}, Kim van Slobbe-Maijer¹, Jeroen Legerstee⁴, Frans Oort² and Elisabeth Utens^{1,2,4}

Clinical Child Psychology
and Psychiatry
2023, Vol. 28(2) 707–720
© The Author(s) 2022
Article reuse guidelines:
sagepub.com/journals-permissions
DOI: 10.1177/135910452211099871
journals.sagepub.com/home/ccp

- ernst borderline symptomen
- uitingen emoties/boosheid
- internaliserende & externaliserende gedragsproblemen
- passieve copingstijl
- eigenwaarde

Na 6 mnd: winst borderline symptomen behouden

Eetstoornissen

Geweldloos verzet voor ouders adolescenten met anorexia nervosa

- opvoedingsbelasting
- ouder-kind interactie

12 DE PSYCHOLOOG / JANUARI 2023

UIT DE GREEP VAN DE EETSTOORNIS

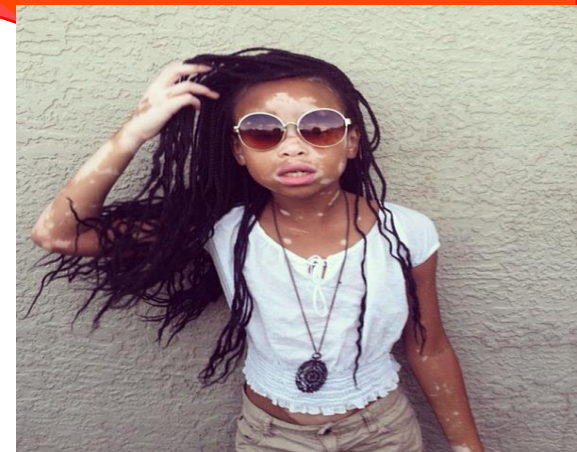
IRENE MEIJER, ELISABETH THIAENS,
LEONIEKE TERPSTRA & LISBETH UTENS

*Als een kind lijdt aan een eetstoornis,
heeft dit grote impact op het gezin.
Een nieuwe benadering gebruikt
de methode Geweldloos Verzet*

Young Persons Face IT (YPFACEIT)

e-Health zelfhulp jongeren met zichtbare aandoening

minder sociale angst

PhD thesis M v Dalen, ErasmusMC ,
2022 <https://www.ypfaceit.co.uk>

<i>sessie 1</i> Veel voorkomende problemen	<i>sessie 2</i> Verbeter je sociale vaardigheden	<i>sessie 3</i> Wees niet angstig, begin een gesprek	<i>sessie 4</i> Denken, voelen, doen
<i>sessie 5</i> SMART doelen	<i>sessie 6</i> Overwin je angst	<i>sessie 7</i> Je vooruitgang bekijken	<i>sessie 8</i> Face IT voor jongeren quiz

Verlang LIJST^{je}

- goede diagnostiek → <https://www.topggz.nl/factsheets>
- training, supervisie → nieuwe CGT
- ROM meting
- werkzame CGT ingrediënten?
- e-Health, Virtual Reality
- multicenter onderzoek

Verclang LIJST_{je}

- transdiagnostisch behandelen
- onderzoek 3e generatie CGT -technieken

ACT your way (<https://www.uu.nl/onderzoek/act-your-way>).
Acceptance en Commitment Therapie (ACT).

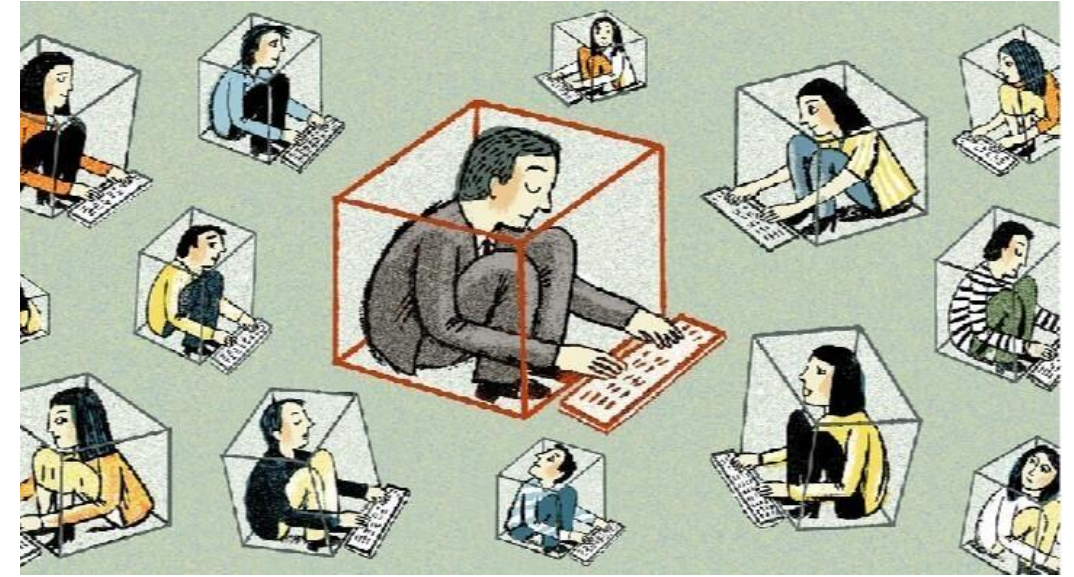
Verlang LIJST^{je}

Afstemming van CGT op:

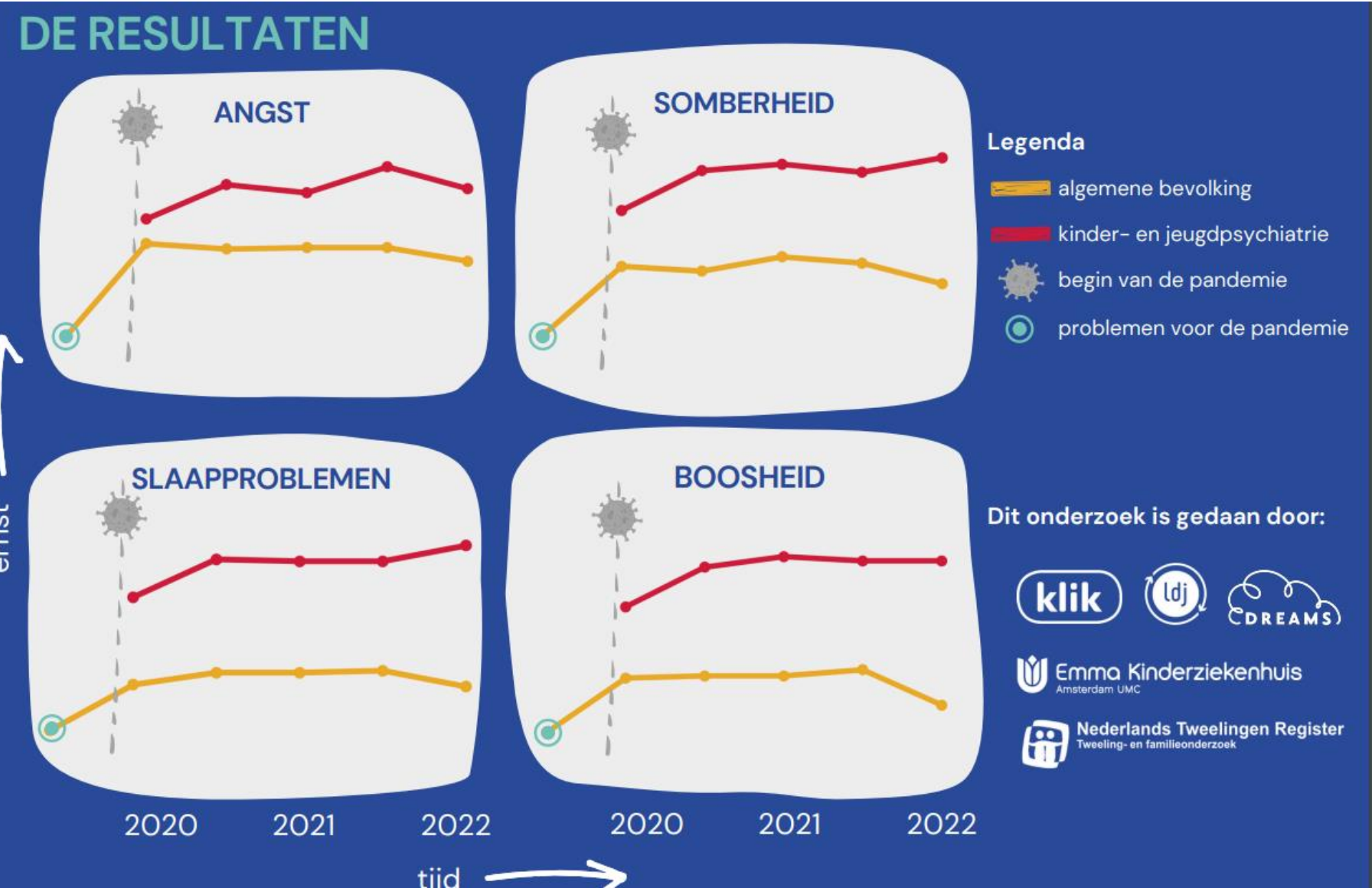
- cultureel-sensitieve normen
- licht verstandelijke beperkingen
- preventie

Leven tussen angst en hoop: impact COVID

Impact covid : <https://www.dreams-study.nl/>

A group of people, including men and women, are holding a large white sign. The sign contains text in Dutch. The people are dressed in winter clothing, and one woman on the right is wearing a black face mask. The background is slightly blurred, suggesting an outdoor setting.

Zorghelden kregen zelf long covid.
Baan weg, gezondheid weg.
Hulp is nodig, nu!

enorm
BEDANKT

enorm
BEDANKT

Cliënten, ouders, clientvertegenwoordigers

Drs. N. de Konig, Drs. M.Verhoef

Professoren Ramón Lindauer en Arne Popma

Professoren Orobio de Castro, Bögels, Hoogduin,
Oort, Volman, Prins, Hoekstra,
de Jonge, Vermeiren, Hillegers, Staal,
Lebowitz, Bruining, dr. Hein,

-collega's Landelijk Team

-thema-experts: de Wit, Stapersma, Wolters,
van Groot Battave, Terpstra, de Maes Janssens, Noorloos,
van Slobbe, Tunc, Meester, Heegstra, Deurloo, Zegers

-collega's kennisnetwerken

kennisnetwerkprocesbegeleiders Jansen en Janmaat

-Malindi van der Mheen

Teams DAT, selectief mutisme, Tackle Tics, misofonie, SPACE
Pi research: Gonnie Albrecht, Marianne Haspels .

Dr. Vulink, prof.Denys

collega's Pedagogische & Onderwijswetenschappen UvA
methodologen Kan, Zijlstra, Jak

Susan Mosk, Suzan Janssen

Anne-Claire Hiemstra. Clara Vollaard
Level onderzoekscommissie
Stichting Steun Emma kinderziekenhuis

financiële controllers Amsterdam UMC, Schrijver, Munnik
Marlies van Dijk, praktijkopleider.

Kenmerken van schoolweigeraars

Ria Pengel, Malindi van der Mheen en Lisbeth Utens onderzochten de werkrelatie tussen dertig schoolweigerende adolescenten (12-19 jaar) en hun hulpverleners.

Article

Self-Compassion and Anxiety in Adolescents with and without Anxiety Disorder

Edibe Tali ^{1,†}, Eva S. Potharst ^{2,3,†} , Esther I. de Bruin ^{2,3} and Elisabeth M. W. J. Utens ^{3,4,5,*}

Clinical Research in Cardiology (2023) 112:880–890
<https://doi.org/10.1007/s00392-022-02132-w>

ORIGINAL PAPER

Daily life and psychosocial functioning of adults with congenital heart disease: a 40–53 years after surgery follow-up study

C. Pelosi¹ · R. M. Kauling¹ · J. A. A. E. Cuyppers¹ · A. E. van den Bosch¹ · W. A. Helbing² · E. M. W. J. Utens^{3,4} · J. S. Legerstee³ · J. W. Roos-Hesselink¹

enorm
BEDANKT

- onderzoeksnetwerk Angst Dwang Trauma TOPGGZ
- Angst Dwang en Fobie stichting
- Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie
- najaarscongrescommissie van de VGCT
- collega's ErasmusMC

Dank voor externe financierders onderzoek:

- Fonds SGS –
Stichting Gezondheidszorg Spaarneland-Zilveren Kruis
- Vereniging Nederlandse Gemeenten
- Unilever
- Vaillant fonds

Hartelijk dank!

